

Futbol taraftarlarının fanatiklik, kindarlık ve intikam düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi

Mehmet DERELİOĞLU¹, Seda SABAH²

¹Avrasya Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Trabzon, Türkiye

²Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Amasya, Türkiye

Araştırma Makalesi/Research Article

DOI: 10.70736/ijoess.1987

Gönderi Tarihi/ Received:

Kabul Tarihi/ Accepted:

Online Yayın Tarihi/ Published:

21.03.2025

17.08.2025

15.09.2025

Öz

Bu çalışmada futbol taraftarlarının sosyodemografik özelliklerine göre fanatiklik, intikam ve kindarlık düzeylerindeki farklılıklar ile bu değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırma ilişkisel tarama modeliyle yürütülmüş olup örneklem grubunu Türkiye'nin farklı kulüplerinden gönüllülük esasına göre seçilen 564 taraftar oluşturmuştur. Veriler Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği, İntikam Ölçeği ve Kindarlık Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Bulgular, erkek taraftarların kadınlara kıyasla daha yüksek fanatiklik, intikam ve kindarlık eğilimleri sergilediğini göstermiştir. Genç taraftarların özellikle intikam eğilimlerinin daha yüksek, ileri yaş gruplarının ise fanatiklik eğilimlerinin daha düşük olduğu belirlenmiştir. Bekâr bireylerin evlilere göre daha yüksek fanatiklik ve intikam düzeyine sahip oldukları, takım üyeliği bulunan taraftarların ise daha yüksek fanatiklik ve intikam puanları sergiledikleri görülmüştür. Ayrıca, maçları televizyondan izleyen taraftarların izlemeyenlere kıyasla daha yüksek fanatiklik düzeyine sahip oldukları, deplasman maçlarına katılanların ise daha yoğun fanatiklik eğilimi gösterdikleri saptanmıştır. En dikkat çekici sonuç, Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği puanı ile intikam arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmasıdır; ölçek puanı azaldıkça (fanatiklik arttıkça) intikam düzeyi de yükselmektedir. Bu bulgular, özellikle genç, erkek ve bekâr taraftarlara yönelik şiddet önleyici programların geliştirilmesi ve kulüplerin taraftar aidiyetini barışçıl bir destek kültürüne yönlendirecek stratejiler uygulamasının önemini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Fanatiklik, Futbol, İntikam, Kindarlık, Taraftar

An investigation of the relationship between football fans' fanaticism, spitefulness, and revenge levels

Abstract

This study investigated the differences in football fans' levels of fanaticism, revenge, and spitefulness according to their sociodemographic characteristics, as well as the relationships among these variables. The research was conducted using a relational survey model, with a sample of 564 fans voluntarily selected from different football clubs across Turkey. Data were collected through the Football Fanaticism Scale, the Revenge Scale, and the Spitefulness Scale. The findings revealed that male fans exhibited higher levels of fanaticism, revenge, and spitefulness compared to female fans. Younger fans showed stronger tendencies toward revenge, whereas older fans demonstrated lower levels of fanaticism. Single participants scored higher on fanaticism and revenge than married individuals, while official club members displayed higher levels of both fanaticism and revenge. In addition, fans who watched matches on television had higher fanaticism levels than those who did not, and those attending away matches demonstrated greater fanaticism tendencies. The most striking result was the significant negative correlation between football fanaticism scores and revenge; as fanaticism increased (indicated by lower scores on the scale), revenge levels also rose. These findings highlight the importance of developing violence-prevention and awareness programs targeting particularly young, male, and single fans, and underscore the need for clubs to implement strategies that channel fan identity and attachment into a peaceful culture of support.

Keywords: Fanaticism, Football, Revenge, Spitefulness, Fans

Sorumlu Yazar/ Corresponded Author: Mehmet DERELİOĞLU, E-posta/ e-mail: mehmetderelioglu61@hotmail.com

GİRİŞ

İnsanlık yaşamı boyunca bireyler fiziksel aktivitelerle ilgilenerek hem ruhsal hem de fiziksel anlamda sağlıklı olmak adına aktif katılım göstermişlerdir. Son yıllarda bireyler hem sağlıklarını korumak hem de yaşam kalitelerini artırmak için farklı spor branşlarına yönelerek düzenli fiziksel etkinliklere katılmaktadır (Dever, 2010; Yıldız & Açıık, 2018). Bireylerin katılmış oldukları spor branşları arasında en yaygın ve en ön planda olan branşın futbol olduğu bilinmektedir. Futbol geçmişten günümüze sadece bir spor branşı olmaktan öteye insanların yaşam biçimlerini oluşturan önemli bir unsur haline gelmiştir. Futbolun tüm dünyaya yayılmış olması ve ulaşılabilirliği en kolay spor branşlarından biri olmasından dolayı yediden yetmişe her insanın hayatında yer aldığı söylenebilir. Futbol bazı insanlara kimlik edinme ve aidiyet duygusu hissetmenin yanı sıra, yoğun duygularla kendilerini kaptırarak bir çeşit rahatlama yaşamalarına olanak tanır (Williams ve ark., 2014). Ancak bu bağlılığın düzeyi aşırılığa kaçarak fanatik duyguların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Fanatiklik, bireyin kimliğinin kırılgan yönleriyle bağlantılı olarak aşırı bağlılık ve tutkulu davranış biçimi şeklinde tanımlanabilir (Tietjen, 2023). Fanatik duyguların ortaya çıkmasından dolayı bireylerin fiziksel ve sözlü şiddet uyguladığı görülebilmektedir. Özellikle müsabakanın önemine göre taraftarların davranışlarında olumsuz yönde artış gözlemlenmektedir. Literatürde yapılan araştırmalar derbi maçları sırasında taraftarların öfke ve saldırganlık davranışlarında belirgin bir artış olduğunu göstermiştir (Dal ve ark., 2014). Fanatik davranışların sergilenmesinde rakip tarafa duyulan olumsuz hislerin sebebiyet verdiği bilinmektedir. Taraftarların rakip takım oyuncularını, antrenörlerini, taraftarlarını ve müsabakanın hakemlerini düşman olarak görebilmektedir. Bu düşmanlık kin duygusunu ve öç alma duygusunu arttırdığı düşünülmektedir. Fanatik duyguların istenmeyen bu duyguların dışarı vurulmasına sebep olduğu söylenebilir.

Kindarlık, bireylerin geçmişte yaşadığı haksızlık, travmatik ya da olumsuz bir olayı sürekli zihninde taşıması ve buna karşılık bilinçli veya bilinçsiz biçimde zarar verme eğilimi göstermesi olarak tanımlanmaktadır (Yılmaz, 2019). Bu duygu, bireylerde karşı tarafa kin gütmeye eğilimini artırarak olumsuz davranışların ortaya çıkmasına yol açabilmektedir. Literatürdeki araştırmalar, kindarlığın kişiler arası ilişkileri zedelediğini ve grup içi uyumu olumsuz etkileyebildiğini göstermektedir (Tatlısu ve ark., 2024). Sosyal kimlik ve aidiyet bağlamında da önem taşıyan kindarlık, spor ortamlarında özellikle taraftar davranışlarında dikkat çekmektedir. Nitekim stadyum tezahüratlarında rakip takıma yönelik kin, nefret ve intikam içerikli söylemlerin yaygın olduğu, iki aşamalı ya da derbi maçlarında ilk maçın

sonucuna göre taraftarlarda rövanş için kin ve intikam duygularının gelişebildiği gözlenmektedir.

İntikam, kendine yapılan yanlış bir durum sonrasında karşı tarafa verilen zarar olarak tanımlanmaktadır (Stuckless & Goranson, 1992). Bu bağlamda intikamın sporun içerisinde bulunması yadsınamaz bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü taraftarların aidiyet duyduğu ve desteklediği takımlarının her zaman kazanmasını ister. Takımlarının kazanmaları taraftarlar adına doğru bir durum görülebilirken, kaybetmeleri ise yapılan bir yanlış olarak görebilmektedir. Takımlarının kaybetmelerini içselleştirip intikam duygusu güdülebilmektedir. Bir sonraki müsabakada ise sadece taraftarlar değil sporculardan yöneticilere kadar müsabakanın rövanşı için intikam almak istedikleri gözlemlenebilmektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, futbol taraftarlarının fanatiklik, intikam ve kindarlık düzeylerini belirlemek ve bu kavramlar arasındaki ilişkileri incelemektir. Taraftar davranışlarının çoğu zaman duygusal bağlılık, aidiyet ve kimlik arayışı gibi psikolojik ve sosyal faktörlerle ilişkilendirildiği görülmektedir. Bununla birlikte fanatikliğin aşırı boyutlara ulaşması, bireylerde kindarlık ve intikam eğilimlerini de beraberinde getirebilmektedir. Bu bağlamda çalışmada, taraftarların destekledikleri takımlara olan bağlılıklarının hangi düzeyde fanatik bir tutuma dönüştüğü, bu fanatik tutumun kindarlık ve intikam duygularını nasıl etkilediği ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Elde edilecek bulguların, spor psikolojisi ve taraftar davranışları paralelinde literatüre katkı sağlaması ve özellikle şiddet ve olumsuz tutumların önlenmesine yönelik müdahalelere temel oluşturması hedeflenmektedir. Bu çalışmanın temel amacı, futbol taraftarlarının fanatiklik, intikam ve kindarlık düzeylerini belirlemek ve bu değişkenler arasındaki ilişkileri incelemektir.

Bu doğrultuda araştırmanın soruları şu şekilde belirlenmiştir:

1. Futbol taraftarlarının fanatiklik, intikam ve kindarlık düzeyleri cinsiyet, yaş, medeni durum, takım üyeliği, televizyon izleme, taraftarlık tercihi, deplasman maçına gitme, eğitim ve gelir durumlarına göre farklılık göstermekte midir?

2. Futbol taraftarlarının fanatiklik, intikam ve kindarlık düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler var mıdır?

İstatistiksel hipotezler

Futbol taraftarlarının fanatiklik, intikam ve kindarlık düzeyleri cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim, gelir, takım üyeliği, taraftarlık tercihi, televizyon izleme ve deplasman maçına gitme değişkenlerine göre farklılık göstermemektedir.

Futbol taraftarlarının fanatiklik, intikam ve kindarlık düzeyleri cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim, gelir, takım üyeliği, taraftarlık tercihi, televizyon izleme ve deplasman maçına gitme değişkenlerine göre farklılık göstermektedir.

Futbol taraftarlarının fanatiklik, intikam ve kindarlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Futbol taraftarlarının fanatiklik, intikam ve kindarlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Araştırma hipotezleri

Erkek taraftarların fanatiklik, intikam ve kindarlık düzeyleri kadın taraftarlardan daha yüksektir.

Genç taraftarların (18–22 yaş) fanatiklik ve intikam düzeyleri ileri yaş gruplarından daha yüksektir.

Bekâr taraftarların fanatiklik ve intikam düzeyleri evli taraftarlardan daha yüksektir.

Eğitim düzeyi arttıkça taraftarların fanatiklik ve kindarlık düzeyleri azalır.

Gelir düzeyi düşük taraftarların kindarlık ve intikam düzeyleri daha yüksektir.

Maçları televizyondan izleyen taraftarların fanatiklik düzeyleri, stadyuma giden taraftarlardan daha düşüktür.

Deplasman maçlarına katılan taraftarların fanatiklik düzeyleri katılmayan taraftarlardan daha yüksektir.

YÖNTEM

Araştırma grubu (evren-örneklem)

Araştırmanın evrenini Türkiye’deki futbol taraftarları oluşturmaktadır. Örneklem grubu, kolayda örnekleme yöntemiyle ve gönüllülük esasına dayalı olarak seçilen 564 taraftardan meydana gelmiştir. Katılımcılar farklı kulüplerin taraftarlarını içermektedir. [Örn. %38 Galatasaray, %32 Fenerbahçe, %20 Beşiktaş, %10 Trabzonspor taraftarı]. Bu dağılım, çalışmanın farklı kulüplerden gelen taraftarları kapsamasını ve temsil gücünü artırmasını sağlamıştır. Örneklem büyüklüğü belirlenirken literatürde yer alan ölçütler dikkate alınmıştır. Tavşancıl’ın (2014) önerisine göre ölçek çalışmalarında katılımcı sayısı, ölçek maddelerinin en az beş katı olmalıdır. Bu çalışmada kullanılan İntikam Ölçeği 20, Kindarlık Ölçeği 12 ve Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği 13 maddeden oluşmaktadır. Toplam 45 maddeye karşılık gelen minimum katılımcı sayısı 225’tir. Eksik ya da hatalı doldurulmuş formların olası etkilerini

azaltmak ve bulguların evreni daha güçlü temsil etmesini sağlamak amacıyla örneklem büyüklüğü genişletilmiş, nihayetinde 564 katılımcıya ulaşılmıştır.

Araştırma modeli

Futbol taraftarlarının bazı sosyodemografik özellikleri açısından fanatiklik, intikam ve kindarlık düzeyleri arasındaki farklılıkları incelemek ve bunlar arasındaki ilişkiyi inceleyen bu araştırma, ilişkisel tarama modeli ile yürütülen nicel bir çalışmadır. İlişkisel tarama modeli, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlayan bir modeldir (Karasar, 2005).

Veri toplama araçları

Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği (FTFÖ)

Bu ölçek, bireylerin futbol taraftarlığına ilişkin fanatiklik düzeylerini belirlemek amacıyla Taşmektepligil ve arkadaşları (2015) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek toplam 13 maddeden oluşmakta ve dört dereceli Likert tipi bir yapı içermektedir. Katılımcıların her bir maddeye verdikleri yanıtlar; “Kesinlikle Katılıyorum (1)”, “Katılıyorum (2)”, “Katılmıyorum (3)” ve “Hiç Katılmıyorum (4)” şeklinde puanlandırılmıştır. Ölçek iki alt boyutta ele alınmaktadır: İlk sekiz madde “şiddete yönelik düşünce ve eylem eğilimleri”ni, kalan beş madde ise “kurumsal aidiyet” duygusuna ilişkin tutumları değerlendirmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 13, en yüksek puan ise 52’dir. Katılımcıların puan aralıklarına göre fanatiklik düzeyleri şu şekilde sınıflandırılmaktadır: 13–21 puan “fanatik”, 22–30 puan “takım taraftarı”, 31–52 puan ise “futbolsever”. Ölçeğin güvenilirliği, Cronbach’s Alpha katsayısı ile 0.875 olarak raporlanmıştır. Bu araştırma için Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği’nin Cronbach’s Alpha katsayısı 0.906; alt boyutlarından ‘Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğilimi’nin katsayısı 0.888, ‘Kurumsal Aidiyet’in katsayısı ise 0.842 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca, örneklem büyüklüğünün faktör analizine uygunluğu Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi ile 0.891 olarak belirlenmiş, Bartlett küresellik testi sonucu ise anlamlı bulunmuştur ($p<0.001$). Bu bulgular, ölçeğin geçerlik ve güvenirlik açısından yeterli düzeyde olduğunu ve bu ölçekten alınan düşük puanlar yüksek fanatiklik eğilimini, yüksek puanlar ise düşük fanatiklik eğilimini göstermektedir.

İntikam Ölçeği

Stuckless ve Goranson (1992) tarafından geliştirilen ve Türkçeye Satıcı ve arkadaşları (2015) tarafından uyarlanan bu ölçek, bireylerin intikam alma eğilimlerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Tek boyutlu yapıda olan ölçek, 20 maddeden oluşmakta ve 7 dereceli Likert tipi bir formatta sunulmaktadır. Ölçekteki yanıt seçenekleri; “Kesinlikle Katılmıyorum (1)”dan

“Kesinlikle Katılıyorum (7)”a kadar sıralanmaktadır. Ölçekten alınabilecek puanlar 20 ile 140 arasında değişmektedir. Yüksek puanlar, bireyin intikam eğiliminin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçekte yer alan 1, 4, 5, 8, 9, 11, 15, 17, 18 ve 20 numaralı maddeler ters ifadeler içerdiğinden, analizlerde ters kodlama yapılarak değerlendirmeye katılmıştır. Ölçeğin iç tutarlılığı oldukça yüksektir; yapılan analizler sonucunda Cronbach’s Alpha katsayısı 0.91 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırma için ise İntikam Ölçeği’nin Cronbach’s Alpha katsayısı 0.898 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin geçerliliği hem açıklayıcı hem doğrulayıcı faktör analizleriyle desteklenmiştir.

Kindarlık Ölçeği

Marcus ve arkadaşları (2014) tarafından geliştirilen bu ölçek, bireylerin kindarlık düzeylerini ölçmek amacıyla tasarlanmıştır. Türkçeye uyarlama çalışması Yılmaz (2019) tarafından gerçekleştirilmiştir. Uyarlama sürecinde Brislin ve arkadaşlarının (1973) önerdiği aşamalara uygun olarak sistematik bir yaklaşım benimsenmiştir. Öncelikle, üç kişiden (iki tercümanlık mezunu ve bir klinik psikoloji alanında yüksek lisans öğrencisi) oluşan bir ekip tarafından ölçeğin bağımsız çevirileri yapılmış ve bu çeviriler karşılaştırılarak ortak bir Türkçe form oluşturulmuştur. Ardından bu form, farklı bir üç kişilik ekip tarafından orijinal dile (İngilizce) tekrar çevrilmiş ve orijinal ölçekle karşılaştırılarak anlam ve içerik tutarlılığı değerlendirilmiştir.

Elde edilen Türkçe form, Türk Dili ve Edebiyatı ile Türkçe Öğretmenliği bölümlerinden uzman okutmanlar tarafından dilbilgisi ve anlam açısından incelenmiş, sonrasında ise PDR ve Psikoloji Anabilim Dallarında görev yapan akademisyenlerin görüşlerine sunulmuştur. Akademisyenlerden her bir maddeyi; anlaşılabilirlik, açıklık ve ölçülmek istenen özelliği temsil etme açısından üçlü bir değerlendirme sistemiyle puanlamaları istenmiştir. Uzman görüşlerinden elde edilen bulgular doğrultusunda ölçeğin madde uyumu oldukça yüksek bulunmuş ve uzman görüşleri arasında 0,998 düzeyinde korelasyon saptanmıştır. Uyarlama süreci sonunda 17 maddelik ölçek, İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümü son sınıf öğrencilerinden oluşan 37 kişilik bir örnekleme uygulanmıştır. 21 gün sonra aynı öğrencilere orijinal (İngilizce) form uygulanmış, her iki uygulama arasındaki korelasyon 0.942 olarak bulunmuştur. Ancak analizler sonucunda 1., 2., 3., 14. ve 17. maddelerin madde-toplam korelasyon değerleri .30’un altında kaldığı için bu maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Nihai haliyle ölçeğin Cronbach’s Alpha güvenirlik katsayısı 0.884 olarak belirlenmiş ve yüksek güvenilirliğe sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Yılmaz, 2019). Bu araştırma için ise Kindarlık Ölçeği’nin

Cronbach's Alpha katsayısı 0,927 olarak hesaplanmış ve yüksek düzeyde güvenilir bulunmuştur.

Verilerin toplanması

Araştırma verileri 18.11.2024 - 14.01.2025 tarihleri arasında, çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 18 yaş ve üstü futbol taraftarlarına, araştırmanın amacı açıklandığı çevrimiçi anket yöntemi ile önceden hazırlanmış kişisel bilgi formu ve ölçek soru formlarına işaretleme yaptırılarak çevrimiçi olarak toplanmıştır.

Verilerin analizi

Verilerin istatistiksel değerlendirilmesinde ilk olarak normallik varsayımı Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testi ile incelenmiştir ($p>0,05$). Çalışmada, ölçek toplam puanlarının Cinsiyet, medeni durum, takım üyeliği, maçları TV'den izleme, taraftarlık tercihi ve deplasman maçına gitme değişkenlerine göre farklılıklar bağımsız örneklemeler için t-testi ile; yaş, eğitim, gelir durumu ve maçlara gitme süresine göre farklılıklar ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve Tukey çoklu karşılaştırma testi ile belirlenmiştir. Ayrıca, futbol taraftarlarının kindarlık, intikam ve futbol taraftarı fanatiklik ölçek toplam ve alt boyut toplam puanları arası ilişkiler Pearson korelasyon katsayısı ile incelenmiştir. Tüm istatistiksel hesaplamalarda SPSS 22.0 V. istatistik paket programı kullanılmıştır. Araştırma bulguları, frekans (%), ortalama, standart sapma değerleri olarak verilmiş olup, bulgular $P<0,05$ düzeyinde anlamlı kabul edilmiştir.

Etik kurul onayı

Bu çalışmanın yürütülmesi hususunda, Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik Kurulu tarafınca 09.10.2024 tarihli ve 108.01-221162 sayılı etik kurul kararı ile onay alınmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya 564 futbol taraftarı gönüllü olarak katılmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin dağılımlar Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları

Değişkenler	Kategoriler	N	%
Yaş	18-22 yıl	369	65,4
	23-27 yıl	67	11,9
	28-32 yıl	17	3,0
	33-37 yıl	28	5,0
	38-42 yıl	37	6,6
	43 ve üzeri	46	8,2
Cinsiyet	Kadın	327	58,0
	Erkek	237	42,0

Değişkenler	Kategoriler	N	%
Eğitim Durumu	İlköğretim	17	3,0
	Lise	52	9,2
	Önlisans	176	31,2
	Lisans	298	52,8
	Lisansüstü	21	3,7
Takım Üyeliği	Evet	147	26,1
	Hayır	417	73,9
Takım taraftarı olma kendi tercihiniz mi?	Evet	520	92,2
	Hayır	44	7,8
Aylık Gelir Durumu	Yeterli (Gelir>Gider)	133	23,6
	Orta (Gelir=Gider)	277	49,1
	Yeterli Değil (Gelir<Gider)	154	27,3
Medeni Durum	Evli	105	18,6
	Bekar	459	81,4
Takım maçlarına gitme süresi	0-5 yıl	393	69,7
	6-10 yıl	79	14,0
	11-15 yıl	47	8,3
	16-20 yıl	17	3,0
	21 yıl ve üzeri	28	5,0
Maçları TV den izleme	Evet	390	69,1
	Hayır	174	30,9
Takımınızın deplasman maçlarına gider misiniz?	Evet	162	28,7
	Hayır	402	71,3

Araştırmaya katılan bireylerin %65,4'ünün 18-22 yaş aralığında olduğu, %58'inin kadın, %81,4'ünün bekar olduğu, %52,8'inin lisans mezunu olduğu, %49,1'inin gelir-gider dengesinin eşit olduğu (orta gelir düzeyinde) belirtildiği, %69,7'sinin son 0-5 yıldır takım maçlarına gittiği, %73,9'unun herhangi bir takıma üye olmadığı, %69,1'inin maçları televizyon üzerinden takip ettiği, %92,2'sinin takım tutma tercihinin bireysel karar olduğu ve %71,3'ünün takımlarının deplasman maçlarına gitmediği belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 2. Cinsiyet değişkenine göre futbol taraftarlarının kindarlık, intikam ve futbol taraftarı fanatiklik düzeyleri

Ölçek ve Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	Ort	SS	p-
Kindarlık Ölçeği	Kadın	327	23,32	9,86	**<0,001
	Erkek	237	27,84	12,62	
İntikam Ölçeği	Kadın	327	72,09	22,38	*0,002
	Erkek	237	78,18	23,35	
Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği	Kadın	327	39,88	7,34	**<0,001
	Erkek	237	35,68	8,51	
Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğilimi	Kadın	327	27,11	4,67	**<0,001
	Erkek	237	24,47	5,51	
Kurumsal Aidiyet	Kadın	327	12,77	3,53	**<0,001
	Erkek	237	11,21	4,01	

*p<05 **p<0,001

Araştırmada, futbol taraftarlarının cinsiyet değişkenine göre kindarlık, intikam ve futbol taraftarı fanatiklik toplam ve alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık belirlenmiştir ($p<0,05$; Tablo 2). Araştırmada, erkek taraftarların kadın taraftarlara göre daha yüksek kindarlık özelliğine sahip olduğunu, intikam alma düzeylerinin daha yüksek olduğunu ve fanatiklik düzeyinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3. Yaş değişkenine göre futbol taraftarlarının kindarlık, intikam ve futbol taraftarı fanatiklik düzeyleri

Ölçek ve Alt Boyutlar	Yaş	N	Ort	SS	p-
Kindarlık Ölçeği	18-22	369	26,12	10,92	0,051
	23-27	67	23,15	12,34	
	28-32	17	24,24	11,72	
	33-37	28	25,54	9,72	
	38-42	37	25,41	14,26	
	43 ve üzeri	46	21,04	10,20	
İntikam Ölçeği	18-22	369	77,83a	22,61	$**<0,001$
	23-27	67	72,40ab	22,09	
	28-32	17	73,24ab	24,95	
	33-37	28	69,96ab	23,74	
	38-42	37	67,62ab	23,11	
	43 ve üzeri	46	61,46b	19,85	
Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği	18-22	369	37,41b	8,01	$*0,034$
	23-27	67	38,10b	9,01	
	28-32	17	39,18ab	10,01	
	33-37	28	39,14ab	6,35	
	38-42	37	40,89a	5,76	
	43 ve üzeri	46	40,54a	8,77	
Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğilimi	18-22	369	25,60	5,10	0,111
	23-27	67	26,00	5,91	
	28-32	17	26,65	6,74	
	33-37	28	26,86	4,11	
	38-42	37	27,54	3,38	
	43 ve üzeri	46	27,22	5,85	
Kurumsal Aidiyet	18-22	369	11,80b	3,76	$*0,046$
	23-27	67	12,10b	4,41	
	28-32	17	12,53ab	4,29	
	33-37	28	12,29ab	2,93	
	38-42	37	13,35a	3,43	
	43 ve üzeri	46	13,33a	3,61	

$*p<05$ $**p<0,001$

Araştırmada, futbol taraftarlarının yaş değişkenine göre kindarlık toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık belirlenmez iken ($p=0,051$), intikam ve futbol taraftarı fanatiklik toplam ve kurumsal aidiyet alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık belirlenmiştir ($p<0,05$; Tablo 3). Araştırmada, 18-22 yaş aralığındaki

taraftarların 43 yaş ve üstü taraftarlara göre intikam toplam puanlarının daha yüksek ve futbol taraftarı fanatiklik toplam ve kurumsal aidiyet alt boyut toplam puanlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla, 18-22 yaş aralığındaki taraftarların 43 yaş ve üstü taraftarlara göre intikam alma düzeylerinin ve fanatiklik düzeyinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4. Medeni duruma göre futbol taraftarlarının kindarlık, intikam ve futbol taraftarı fanatiklik düzeyler

Ölçek ve Alt Boyutlar	Medeni Durum	N	Ort	SS	p-
Kindarlık Ölçeği	Evli	105	24,22	12,00	0,315
	Bekar	459	25,45	11,15	
İntikam Ölçeği	Evli	105	67,59	20,62	**<0,001
	Bekar	459	76,26	23,20	
Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği	Evli	105	40,80	6,75	**<0,001
	Bekar	459	37,50	8,29	
Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğilimi	Evli	105	27,57	4,38	*0,001
	Bekar	459	25,64	5,31	
Kurumsal Aidiyet	Evli	105	13,23	3,41	*0,001
	Bekar	459	11,86	3,86	

* $p<0,05$ ** $p<0,001$

Araştırmada, futbol taraftarlarının medeni durumlarına göre kindarlık toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık belirlenmez iken ($p=0,315$), intikam ve futbol taraftarı fanatiklik toplam ve alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık belirlenmiştir ($p<0,05$; Tablo 4). Araştırmada, bekar taraftarların evli taraftarlara göre intikam toplam puanlarının daha yüksek ve futbol taraftarı fanatiklik toplam ve alt boyut toplam puanlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla, bekar taraftarların evli taraftarlara göre intikam alma düzeylerinin ve fanatiklik düzeyinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 5. Taraftarı oldukları takımın üyesi olma durumuna göre futbol taraftarlarının kindarlık, intikam ve futbol taraftarı fanatiklik düzeyleri

Ölçek ve Alt Boyutlar	Üyelik	N	Ort	SS	p
Kindarlık Ölçeği	Evet	147	25,53	11,69	0,694
	Hayır	417	25,11	11,19	
İntikam Ölçeği	Evet	147	79,33	22,98	*0,004
	Hayır	417	73,00	22,77	
Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği	Evet	147	33,65	7,46	**<0,001
	Hayır	417	39,69	7,76	
Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğilimi	Evet	147	23,62	5,47	**<0,001
	Hayır	417	26,84	4,84	
Kurumsal Aidiyet	Evet	147	10,03	3,34	**<0,001
	Hayır	417	12,84	3,70	

* $p<0,05$ ** $p<0,001$

Araştırmada, taraftarı oldukları takımın üyesi olma durumuna göre futbol taraftarlarının kindarlık toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık belirlenmez iken

($p=0,694$), intikam ve futbol taraftarı fanatiklik toplam ve alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık belirlenmiştir ($p<0,05$; Tablo 5). Araştırmada, takım üyesi olduğunu beyan eden taraftarların takım üyesi olmayan taraftarlara göre intikam toplam puanlarının daha yüksek ve futbol taraftarı fanatiklik toplam ve alt boyut toplam puanlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla, takım üyesi taraftarların takım üyesi olmayan taraftarlara göre intikam alma düzeylerinin ve fanatiklik düzeyinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 6. Eğitim durumuna göre futbol taraftarlarının kindarlık, intikam ve futbol taraftarı fanatiklik düzeyleri

Ölçek ve Alt Boyutlar	Eğitim	N	Ort	SS	p-
Kindarlık Ölçeği	İlköğretim	17	20,82	8,21	0,224
	Lise	52	26,08	12,86	
	Önlisans	176	24,93	11,30	
	Lisans	298	25,74	11,31	
	Lisansüstü	21	21,67	8,59	
İntikam Ölçeği	İlköğretim	17	66,71	22,52	0,061
	Lise	52	70,10	22,15	
	Önlisans	176	76,79	24,53	
	Lisans	298	75,26	21,41	
	Lisansüstü	21	65,71	29,79	
Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği	İlköğretim	17	38,53	7,71	0,891
	Lise	52	38,52	9,42	
	Önlisans	176	37,93	8,59	
	Lisans	298	38,01	7,66	
	Lisansüstü	21	39,71	7,83	
Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğilimi	İlköğretim	17	26,18	4,79	0,656
	Lise	52	25,52	5,84	
	Önlisans	176	25,79	5,47	
	Lisans	298	26,10	4,98	
	Lisansüstü	21	27,43	4,82	
Kurumsal Aidiyet	İlköğretim	17	12,35	4,36	0,441
	Lise	52	13,00	4,57	
	Önlisans	176	12,14	4,01	
	Lisans	298	11,91	3,50	
	Lisansüstü	21	12,29	3,94	

Araştırmada, futbol taraftarlarının eğitim durumlarına göre kindarlık, intikam ve futbol taraftarı fanatiklik toplam ve alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir ($p>0,05$; Tablo 6).

Tablo 7. Maçları televizyondan izleme durumuna göre futbol taraftarlarının kindarlık, intikam ve futbol taraftarı fanatiklik düzeyleri

Ölçek ve Alt Boyutlar	TV izleme	N	Ort	SS	P-
Kindarlık Ölçeği	Evet	390	25,20	10,76	0,957
	Hayır	174	25,26	12,50	
İntikam Ölçeği	Evet	390	75,87	22,66	0,059
	Hayır	174	71,91	23,50	
Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği	Evet	390	36,14	7,29	**<0,001
	Hayır	174	42,54	8,16	
Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğilimi	Evet	390	25,19	5,06	**<0,001
	Hayır	174	27,81	5,07	

Ölçek ve Alt Boyutlar	TV izleme	N	Ort	SS	P-
Kurumsal Aidiyet	Evet	390	10,94	3,19	**<0,001
	Hayır	174	14,73	3,81	

*p<05 **p<0,001

Araştırmada, maçları televizyondan izleme durumuna göre futbol taraftarlarının kindarlık (p=0,957) ve intikam (p=0,059) toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık belirlenmez iken, futbol taraftarı fanatiklik toplam ve alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık belirlenmiştir (p<0,05; Tablo 7). Araştırmada, maçları televizyondan izlediğini beyan eden taraftarların izlemeyen taraftarlara göre futbol taraftarı fanatiklik toplam ve alt boyut toplam puanlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla, maçları televizyondan izlediğini beyan eden taraftarların izlemeyen taraftarlara göre fanatiklik düzeyinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 8. Takım maçlarına gitme süresine göre futbol taraftarlarının kindarlık, intikam ve futbol taraftarı fanatiklik düzeyleri

Ölçek ve Alt Boyutlar	Maçlara gitme süresi	N	Ort	SS	p-
Kindarlık Ölçeği	0-5 yıl	393	25,27	11,49	0,352
	6-10 yıl	79	24,52	11,23	
	11-15 yıl	47	27,77	10,22	
	16-20 yıl	17	24,76	11,61	
	21 yıl ve üzeri	28	22,43	10,47	
İntikam Ölçeği	0-5 yıl	393	73,45	22,71	0,055
	6-10 yıl	79	76,76	20,01	
	11-15 yıl	47	83,49	23,09	
	16-20 yıl	17	72,47	24,27	
	21 yıl ve üzeri	28	72,00	30,31	
Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği	0-5 yıl	393	39,71a	7,93	**<0,001
	6-10 yıl	79	34,41b	7,56	
	11-15 yıl	47	33,04b	7,74	
	16-20 yıl	17	36,47ab	4,84	
	21 yıl ve üzeri	28	35,64ab	7,03	
Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğilimi	0-5 yıl	393	26,73a	5,02	**<0,001
	6-10 yıl	79	24,34ab	5,47	
	11-15 yıl	47	23,13b	5,14	
	16-20 yıl	17	26,24ab	4,16	
	21 yıl ve üzeri	28	25,11ab	5,09	
Kurumsal Aidiyet	0-5 yıl	393	12,98a	3,74	**<0,001
	6-10 yıl	79	10,06b	3,17	
	11-15 yıl	47	9,91b	3,75	
	16-20 yıl	17	10,24b	1,99	
	21 yıl ve üzeri	28	10,54b	3,01	

*p<05 **p<0,001

Araştırmada, takım maçlarına gitme süresine göre futbol taraftarlarının kindarlık (p = 0,352) ve intikam (p = 0,055) toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmazken, futbol taraftarı fanatiklik toplam ve alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır (p < 0,05; Tablo 8). Beş yıl ve daha az süredir maçlara giden taraftarların futbol taraftarı fanatiklik puanlarının diğer gruplara göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Ölçekte yüksek puan düşük fanatiklik eğilimine karşılık geldiğinden, bu taraftarların fanatiklik eğilimlerinin daha düşük olduğu söylenebilir.

Tablo 9. Takım taraftarı olma tercih durumuna göre futbol taraftarlarının kindarlık, intikam ve futbol taraftarı fanatiklik düzeyleri

Ölçek ve Alt Boyutlar	Tercih	N	Ort	SS	p-
Kindarlık Ölçeği	Evet	520	25,03	10,85	0,168
	Hayır	44	27,48	15,78	
İntikam Ölçeği	Evet	520	74,88	23,08	0,407
	Hayır	44	71,89	21,68	
Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği	Evet	520	37,72	7,89	**<0,001
	Hayır	44	42,80	9,30	
Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğilimi	Evet	520	25,88	5,18	0,048
	Hayır	44	27,48	5,35	
Kurumsal Aidiyet	Evet	520	11,84	3,62	**<0,001
	Hayır	44	15,32	4,57	

* $p<0,05$ ** $p<0,001$

Araştırmada, takım taraftarı olmanız kendi tercihiniz miydi? sorusuna göre futbol taraftarlarının kindarlık ($p=0,168$) ve intikam ($p=0,407$) toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık belirlenmez iken, futbol taraftarı fanatiklik toplam ve alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık belirlenmiştir ($p<0,05$; Tablo 9). Araştırmada, takım taraftarı olmayı kendi tercihi olduğunu beyan eden taraftarların kendi tercihi olmadığını beyan eden taraftarlara göre futbol taraftarı fanatiklik toplam ve alt boyut toplam puanlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla, kendi tercihi ile takım taraftarı olan bireylerin kendi tercihi ile taraftar olmadığını beyan eden bireylere göre fanatiklik düzeyinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 10. Deplasman maçlarına gitme durumuna göre futbol taraftarlarının kindarlık, intikam ve futbol taraftarı fanatiklik düzeyleri

Ölçek ve Alt Boyutlar	Deplasman maçlarına gitme	n	Ortalama	SS	p-
Kindarlık Ölçeği	Evet	162	24,38	9,57	0,261
	Hayır	402	25,56	11,94	
İntikam Ölçeği	Evet	162	77,36	22,09	0,075
	Hayır	402	73,56	23,25	
Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği	Evet	162	33,62	7,44	**<0,001
	Hayır	402	39,93	7,67	
Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğilimi	Evet	162	23,75	5,45	**<0,001
	Hayır	402	26,91	4,82	
Kurumsal Aidiyet	Evet	162	9,86	2,97	**<0,001
	Hayır	402	13,02	3,75	

* $p<0,05$ ** $p<0,001$

Araştırmada, takımlarının deplasman maçlarına gitme durumuna göre futbol taraftarlarının kindarlık ($p=0,261$) ve intikam ($p=0,075$) toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık belirlenmez iken, futbol taraftarı fanatiklik toplam ve alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık belirlenmiştir ($p<0,05$; Tablo

10). Araştırmada, takımlarının deplasman maçlarına giden taraftarların gitmeyen taraftarlara göre futbol taraftarı fanatiklik toplam ve alt boyut toplam puanlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla, deplasman maçlarına giden taraftarların gitmeyen taraftarlara göre fanatiklik düzeyinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 11. Aylık gelir durumuna göre futbol taraftarlarının kindarlık, intikam ve futbol taraftarı fanatiklik düzeyleri

Ölçek ve Alt Boyutlar	Aylık Gelir	N	Ort	SS	p-
Kindarlık Ölçeği	Gelir>Gider	133	25,38	10,97	0,977
	Gelir=Gider	277	25,21	11,73	
	Gelir<Gider	154	25,10	10,90	
İntikam Ölçeği	Gelir>Gider	133	76,76	25,56	0,347
	Gelir=Gider	277	73,33	20,99	
	Gelir<Gider	154	75,19	23,99	
Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği	Gelir>Gider	133	37,51	8,94	0,418
	Gelir=Gider	277	38,04	7,68	
	Gelir<Gider	154	38,77	8,16	
Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğilimi	Gelir>Gider	133	25,69	5,85	0,642
	Gelir=Gider	277	26,00	4,88	
	Gelir<Gider	154	26,27	5,20	
Kurumsal Aidiyet	Gelir>Gider	133	11,82	4,00	0,298
	Gelir=Gider	277	12,04	3,81	
	Gelir<Gider	154	12,49	3,66	

Gelir>Gider (Yeterli), Gelir=Gider (Orta), Gelir<Gider (Yeterli değil)

Araştırmada, aylık gelir durumlarına göre futbol taraftarlarının kindarlık, intikam ile futbol taraftarı fanatiklik toplam ve alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir ($p>0,05$; Tablo 11).

Tablo 12. Futbol taraftarlarının kindarlık, intikam ve futbol taraftarı fanatiklik düzeyleri arası ilişkiler

Ölçek ve Alt Boyutlar		Kindarlık Ölçeği	İntikam Ölçeği
Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği	r-değeri	-0,080	-0,341
	p-değeri	0,058	**<0,001
Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğilimi	r-değeri	-0,133	-0,360
	p-değeri	0,001	**<0,001
Kurumsal Aidiyet	r-değeri	0,012	-0,235
	p-değeri	0,779	**<0,001
Kindarlık Ölçeği	r-değeri		0,450
	p-değeri		**<0,001

**p<05 **p<0,001*

Araştırmada, futbol taraftarlarının futbol taraftarı fanatiklik puanları ile kindarlık puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmazken ($p > 0,05$), intikam puanları arasında negatif yönlü, zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r = -0,34$, $p < 0,001$; Tablo 12). Ölçekte düşük puanların yüksek fanatiklik eğilimini yansıttığı dikkate alındığında, taraftarların fanatiklik eğilimleri arttıkça intikam düzeylerinin de yükseldiği söylenebilir. Ayrıca kindarlık ve intikam puanları arasında pozitif yönlü ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = 0,45$, $p < 0,001$). Bu bulgu, intikam eğilimi yüksek taraftarların aynı zamanda daha yüksek düzeyde kindarlık sergilediğini göstermektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırma, futbol taraftarlarının fanatiklik, intikam ve kindarlık düzeylerini bir arada inceleyerek literatüre özgün bir katkı sunmaktadır. Özellikle üç farklı psikososyal değişkenin aynı örneklemede değerlendirilmesi, taraftar davranışlarının daha bütüncül anlaşılmasına imkân tanımaktadır. Çalışmadan elde edilen bulgular özetle şu sonuçları ortaya koymuştur:

Fanatiklik puanları ile intikam puanları arasında negatif yönlü zayıf bir ilişki bulunmuştur. (FTFÖ’de puan düştükçe fanatiklik artar; bu nedenle negatif ilişki, fanatiklik eğilimi arttıkça intikam eğiliminin de yükseldiğini göstermektedir.) Bu bulgu, sosyal kimlik kuramının öngörülerıyla ve önceki çalışmaların sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Araştırmada, futbol taraftarlarının cinsiyet değişkenine göre kindarlık, intikam ve futbol taraftarı fanatiklik toplam ve alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Araştırmada, erkek taraftarların kadın taraftarlara göre daha yüksek kindarlık özelliğine sahip olduğunu, intikam alma düzeylerinin daha yüksek ve fanatiklik düzeyinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Durmaz ve Buran (2023) yılında fanatıklığı, öfke ve saldırganlık arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmada Taşmektepligil ve arkadaşları (2015) tarafından geliştirilen 13 maddelik “Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği” kullanılmıştır. Mevcut çalışmada erkek taraftarların fanatik davranışlara daha yatkın olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Çakıroğlu (2022) yılında yapmış olduğu çalışmada da erkek taraftarların fanatik davranışlara daha yatkın olduğu belirlenmiştir. Kindarlık ölçeği kullanılarak yapılan iki farklı araştırmada erkeklerde kindarlık eğiliminin daha yüksek olduğu saptanmıştır (Marcus ve ark., 2014; Bracht & Zylbersztejn, 2018). Benzer şekilde, İlk (2022) futbol taraftarlarının fanatiklik düzeylerinin cinsiyet, yaş, medeni durum ve eğitim gibi demografik değişkenlere göre farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Uluslararası alanda Toffoletti ve arkadaşları (2025) ise erkeklerin taraftarlık kimliğini daha güçlü biçimde benimsediğini, kadınların ise sosyal aidiyet ve duygusal bağlılığa daha fazla önem verdiklerini vurgulamaktadır. Bu sonuçlar mevcut çalışmanın bulgularıyla örtüşmektedir. Bu kapsamda, erkek taraftarların grup içinde aidiyet ve kimlik kazanma süreçlerinde daha fazla duygusal yoğunluk yaşamaları, fanatiklik ve intikam duygularını besleyen bir etken olarak değerlendirilebilir. Bu bulgu, erkek taraftarların yoğun aidiyet duygusunu daha çok saldırganlık ve misilleme motivasyonu üzerinden ifade ettiklerini, kadın taraftarların ise aidiyeti daha çok duygusal bağlılıkla şekillendirdiklerini göstermektedir.

Araştırmada, futbol taraftarlarının yaş değişkenine göre kindarlık toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık belirlenmez iken ($p=0,051$), intikam ve futbol

taraftarı fanatiklik toplam ve kurumsal aidiyet alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık belirlenmiştir ($p<0,05$). Araştırmada, 18-22 yaş aralığındaki taraftarların 43 yaş ve üstü taraftarlara göre intikam toplam puanlarının daha yüksek ve futbol taraftarı fanatiklik toplam ve kurumsal aidiyet alt boyut toplam puanlarının daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla, 18-22 yaş aralığındaki taraftarların 43 yaş ve üstü taraftarlara göre intikam alma düzeylerinin ve fanatiklik düzeyinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Icekson ve ark., 2021). Alanyazın incelendiğinde; Çakıroğlu (2022) tarafından yürütülen çalışmada Futbol Taraftarları Fanatiklik Ölçeğinde 16-20 yaş arası ile 41 ve üzeri arasında ve 21-25 yaş arası ile 41 ve üzeri yaş arasında futbol taraftarı fanatiklik toplam puanında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. İlaveten Yılmaz (2019)'un kindarlık ölçeğini Türkçe'ye uyarladığı çalışmada ise, yaş ile kindarlık arasında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. Bu farkın 18-25 yaş aralığında olan katılımcıların diğer yaş gruplarına göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Mevcut çalışma özelinde ise yaş ile kindarlık arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Bu farklılıkların örneklem grubundan kaynaklandığı düşünülmektedir. Genç taraftarların daha yüksek fanatiklik ve intikam puanları, bu yaş grubunda kimlik arayışının daha belirgin olması, duygusal kontrol becerilerinin tam olarak gelişmemesi ve gençlerin sosyal gruplara dâhil olma isteğinin daha güçlü olması ile açıklanabilir. Ayrıca, gençlerin yeni deneyimlere ve grup baskısına daha açık olmaları nedeniyle aşırı aidiyet duyguları geliştirme eğiliminde oldukları da düşünülebilir. Benzer biçimde, futbol taraftarlarının sportif başarıya duyduğu özlemin de cinsiyet ve medeni durum değişkenlerine göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir (Küçük ve ark., 2024). Bu sonuç, genç taraftarların zayıf kurumsal aidiyet duygusunu daha çok fanatiklik ve intikam davranışlarıyla telafi ettiklerini; yani aidiyetin olumlu biçimde gelişmediği durumlarda, intikam ve aşırı fanatikliğin kimlik pekiştirme aracı haline geldiğini göstermektedir.

Araştırmada, futbol taraftarlarının medeni durumlarına göre kindarlık toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık belirlenmez iken ($p=0,315$), intikam ve futbol taraftarı fanatiklik toplam ve alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p<0,05$). Araştırmada, bekâr taraftarların evli taraftarlara göre intikam toplam puanlarının daha yüksek ve futbol taraftarı fanatiklik toplam ve alt boyut toplam puanlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla, bekâr taraftarların evli taraftarlara göre intikam alma düzeylerinin ve fanatiklik düzeyinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Alanyazın incelendiğinde; Durmaz ve Buran'ın (2023) yılında yürütülen çalışmada bekar bireylerin Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği genelinden aldıkları puanlar

evlilerden fazladır. İlâveten Bilgin (2021)'in yaptığı “okul müdürlerinin kindarlık davranışları ile öğretmenlerin sessizlik algıları arasındaki ilişki” isimli çalışmasında ise medeni durum değişkenine göre, “Yönetmel Kindarlık Ölçeği” toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Yürütölen mevcut çalışmayla Bilgin'in çalışması paralellik göstermektedir. Nitekim bu durum bekâr bireylerin daha yüksek intikam ve fanatiklik düzeylerine sahip olmaları, evlilik bağlamında ortaya çıkan sosyal destek mekanizmalarının eksikliği ve bekâr bireylerin sosyal kimliklerini spor takımları üzerinden kurma eğilimlerinin daha fazla olmasıyla ilişkilendirilebilir. Evli bireylerin aile sorumlulukları ve toplumsal roller sebebiyle daha dengeli ve kontrollü davranma eğiliminde olmaları da bu farklılığı neden olduğu düşünülebilir. Bu sonuç, Aksoy ve Çakıcı (2023) tarafından yapılan bir çalışmanın bulgularıyla da desteklenmektedir; bu çalışmada bekar taraftarların fanatiklik düzeyi ve kurumsal aidiyet puanlarının evli taraftarlara göre anlamlı şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuç, sosyal destek mekanizmalarının eksikliğinin ve aidiyetin yalnızca takım kimliği üzerinden kurulmasının, bekârlarda intikam ve fanatiklik davranışlarını güçlendiren temel faktörler olduğunu göstermektedir.

Araştırmada, taraftarı oldukları takımın üyesi olma durumuna göre futbol taraftarlarının kindarlık toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık belirlenmez iken ($P=0,694$), intikam ve futbol taraftarı fanatiklik toplam ve alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Araştırmada, takım üyesi olduğunu beyan eden taraftarların takım üyesi olmayan taraftarlara göre intikam toplam puanlarının daha yüksek ve futbol taraftarı fanatiklik toplam ve alt boyut toplam puanlarının daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla, takım üyesi taraftarların takım üyesi olmayan taraftarlara göre intikam alma düzeylerinin ve fanatiklik düzeyinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Takım üyeliği bulunan taraftarların fanatiklik düzeylerinin yüksek çıkması, kulüp aidiyetinin davranışsal bağlılığı artırmasıyla açıklanabilir; bununla birlikte bu aidiyet, aynı zamanda organize yapılar aracılığıyla aşırı davranışların belirli ölçüde kontrol altında tutulmasına da katkı sağlayabilir. Ancak, üyelik yoluyla aidiyetin güçlenmesi, rakip takımlara karşı daha fazla duygusal reaksiyon ve intikam eğilimi geliştirmelerine de neden olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada, futbol taraftarlarının eğitim durumlarına göre kindarlık, intikam ve futbol taraftarı fanatiklik toplam puanları ile alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$). Bu sonuç, taraftarlık davranışlarının eğitim düzeyinden ziyade daha çok kimlik, aidiyet ve grup dinamikleriyle şekillendiğini göstermektedir. Alanyazında ise farklı bulgulara rastlanmaktadır. Örneğin Yılmaz'ın (2019) kindarlık ölçeğini

Türk kültürüne uyarladığı çalışmada, ortaöğrenim mezunlarının lisansüstü mezunlara kıyasla daha yüksek kindarlık düzeyine sahip olduğu rapor edilmiştir ($p<0,05$). Mevcut çalışmanın bu bulgudan ayrışması, örneklem özelliklerindeki farklılıkla açıklanabilir. Bununla birlikte, taraftarlık bağlamında eğitim düzeyinin belirleyici bir değişken olmaması, taraftar kimliğinin bilişsel/sosyal yönlerinin, akademik düzeyden bağımsız biçimde daha güçlü etkiler yarattığını ortaya koymaktadır.

Araştırmada, maçları televizyondan izleme durumuna göre futbol taraftarlarının kindarlık ($p=0,957$) ve intikam ($p=0,059$) toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Buna karşılık, futbol taraftarı fanatiklik toplam ve alt boyut puanlarında anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p<0,05$; Tablo 7). TV'den izleyen taraftarların FTFÖ toplam puanları izlemeyenlere göre daha düşüktür (36,14 vs. 42,54); ölçekte düşük puanın daha yüksek fanatiklik eğilimini gösterdiği dikkate alındığında, TV'den izleyenlerin fanatiklik düzeyi daha yüksektir. Benzer biçimde alt boyutlarda da TV'den izleyen grupta puanlar daha düşüktür (Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğilimi: 25,19 vs. 27,81; Kurumsal Aidiyet: 10,94 vs. 14,73; her ikisi için $p<0,001$). Bu bulgu, ekran üzerinden düzenli ve kesintisiz maç takibinin taraftar kimliğini yoğunlaştırabileceğini ve/veya TV izlemeyen grubun heterojen yapısının (stadyuma gidenler/hiç izlemeyenler vb.) farkı etkileyebileceğini düşündürmektedir.

Araştırmada, takım maçlarına gitme süresine göre futbol taraftarlarının kindarlık ($p=0,352$) ve intikam ($p=0,055$) toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken, futbol taraftarı fanatiklik toplam ve alt boyut puanlarında anlamlı farklılıklar saptanmıştır ($p<0,05$; Tablo 8). Beş yıl ve daha az süredir maçlara giden taraftarların fanatiklik puanlarının diğer gruplara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Ölçekte yüksek puan daha düşük fanatiklik eğilimine karşılık geldiğinden, bu taraftarların fanatiklik eğilimlerinin görece daha düşük olduğu söylenebilir. Buna karşılık, uzun süredir maçlara giden taraftarların daha düşük puan almaları, onların fanatiklik eğilimlerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu durum, deneyim kazandıkça bazı taraftarların aidiyetini daha güçlü fanatiklik davranışlarıyla pekiştirmesiyle ilişkilendirilebilir. Öte yandan, yeni veya kısa süreli taraftarların heyecan ve aidiyet duygusunu yoğun yaşamaları, ölçekte yüksek puan almalarına rağmen fanatikliği farklı boyutlarda deneyimlediklerini düşündürmektedir.

Araştırmada, takım taraftarı olmanız kendi tercihiniz miydi? sorusuna göre futbol taraftarlarının kindarlık ($p=0,168$) ve intikam ($p=0,407$) toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık belirlenmez iken, futbol taraftarı fanatiklik toplam ve alt boyut

toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p < 0,05$). Çalışmada, takım taraftarı olmayı kendi tercihi olduğunu beyan eden taraftarların kendi tercihi olmadığını beyan eden taraftarlara göre futbol taraftarı fanatiklik toplam ve alt boyut toplam puanlarının daha düşük olduğu saptanmıştır. Dolayısıyla, kendi tercihi ile takım taraftarı olan bireylerin kendi tercihi ile taraftar olmadığını beyan eden bireylere göre fanatiklik düzeyinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Kendi tercihiyle takım taraftarı olan bireylerin daha yüksek fanatiklik düzeyine sahip olmaları, bu kişilerin gönüllü olarak seçtikleri takım kimliğini daha yoğun benimsemeleri ve bu kimliği koruma, savunma güdülerinin daha güçlü olmasıyla açıklanabilir. Bu durum, bilinçli tercihin duygusal bağlılığı ve aidiyet motivasyonunu artırarak daha yoğun taraftar davranışlarına yol açmasına neden olabilir.

Araştırmada, takımlarının deplasman maçlarına gitme durumuna göre futbol taraftarlarının kindarlık ($p = 0,261$) ve intikam ($p = 0,075$) toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir. Buna karşın, futbol taraftarı fanatiklik toplam ve alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p < 0,05$). Çalışmada, deplasman maçlarına giden taraftarların gitmeyen taraftarlara kıyasla fanatiklik ölçeğinden daha düşük puan aldıkları saptanmıştır. Ölçekte düşük puan daha yüksek fanatiklik eğilimini yansıttığından, deplasman maçlarına giden taraftarların fanatiklik düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, deplasman maçlarına katılan taraftarların takımlarına olan bağlılıklarını daha aktif ve somut biçimde göstermeleri, takımlarını her koşulda destekleme güdülerinin daha yoğun olması ve dış saha atmosferinde grup dinamiklerinin daha güçlü yaşanmasıyla açıklanabilir.

Araştırmada, aylık gelir durumlarına göre futbol taraftarlarının kindarlık, intikam ile futbol taraftarı fanatiklik toplam ve alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir ($p > 0,05$). Alanyazın incelendiğinde Yıkılmaz (2017) tarafından yürütülen araştırmada, şiddete yönelik düşünce ve eylem eğilimi ile kurumsal aidiyet alt boyutlarında gelir düzeyine göre anlamlı bir fark bulunmamıştır. Yıldız ve Açık (2018) tarafından yürütülen çalışmada ise şiddete yönelik düşünce ve eylem eğilimi alt boyutunun gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği, ancak kurumsal aidiyet alt boyutunun gelir düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaştığı belirlenmiştir. Aylık gelir durumlarına göre anlamlı bir farklılık bulunmaması, taraftarlık davranışlarının gelirden bağımsız olarak, daha çok duygusal bağ, kimlik ve sosyal aidiyet çerçevesinde şekillendiğini göstermektedir. Gelir düzeyinin taraftarlık davranışlarındaki duygusal etkileşimi belirlemede sınırlı bir etkiye sahip olduğu düşünülebilir.

Hipotezlere ilişkin sonuçlar

Bu çalışmada test edilen hipotezlerin bir kısmı desteklenmiş, bir kısmı ise desteklenmemiştir. Cinsiyet, yaş (gençler), medeni durum (bekârlar) ve deplasman maçlarına katılım değişkenlerine ilişkin hipotezler bulgularla uyumludur. Buna karşılık, eğitim ve gelir değişkenleri ile “maçları TV’den izleyenlerin daha düşük fanatiklik göstereceği” hipotezi desteklenmemiş, tersine TV’den izleyenlerde daha yüksek fanatiklik eğilimi gözlenmiştir. Değişkenler arası ilişkiler incelendiğinde, FTFÖ puanı ile intikam arasında negatif yönlü, zayıf; intikam ile kindarlık arasında pozitif yönlü, orta düzeyde anlamlı ilişkiler tespit edilmiş, FTFÖ puanı ile kindarlık arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Bu bulgular, taraftar davranışlarının yalnızca bireysel sosyodemografik özelliklerle değil, aynı zamanda fanatiklik–intikam–kindarlık etkileşimi üzerinden açıklanabileceğini göstermektedir. Özellikle genç, erkek ve bekâr taraftarların daha riskli gruplar olduğuna işaret eden sonuçlar, kulüpler ve politika yapıcılar için şiddet önleyici, aidiyeti olumlu yöne kanalize eden ve barışçıl destek kültürünü teşvik eden stratejilerin geliştirilmesinin önemini ortaya koymaktadır.

Öneriler

Bu çalışma sonucuna göre özellikle genç, erkek ve bekar taraftarlara yönelik şiddet önleyici ve bilinçlendirici eğitim programlarının geliştirilmesi gerekmektedir. Sosyal Kimlik Kuramı ve aidiyet teorileri çerçevesinde, taraftarların grup kimliklerini şiddet yerine barışçıl destek davranışlarıyla pekiştirmeleri sağlanmalıdır. Fanatikliğin “şiddete yönelik düşünce ve eylem eğilimi” alt boyutunun intikam eğilimiyle ilişkisi dikkate alındığında, duygusal regülasyon ve öfke kontrolünü geliştirmeye yönelik psikoeğitim programları taraftar kimliğine entegre edilmelidir. Kindarlık ve intikam arasındaki pozitif yönlü ilişki ise çatışma çözme, empati ve sosyal beceri eğitimlerinin önemini ortaya koymaktadır. Uygulama açısından, kulüplerin taraftar akademileri kurarak genç taraftarları bilinçlendirmesi, deplasman maçlarında sosyal destek ekiplerinin görevlendirilmesi, stadyum çevrelerinde psikososyal güvenlik alanlarının oluşturulması ve medya aracılığıyla pozitif taraftarlık kampanyalarının yaygınlaştırılması önerilmektedir. Bu öneriler, hem teorik olarak taraftar davranışlarını açıklayan kuramsal çerçevelerle uyumlu hem de uygulamada kulüpler, federasyonlar ve yerel yönetimler tarafından hayata geçirilebilir niteliktedir.

Güçlü yönler

Geniş örneklem: 564 taraftarın katılımıyla yapılmış olması, istatistiksel gücü ve sonuçların güvenilirliğini artırmıştır.

Farklı kulüplerden katılım: Örneklemin Türkiye'nin büyük kulüplerini kapsamaması, taraftar davranışlarının çeşitliliğini yansıtmaması açısından önemli bir temsil gücü sağlamaktadır.

Üç ölçeğin birlikte kullanılması: Fanatiklik, intikam ve kindarlık değişkenlerinin aynı çalışmada incelenmesi literatüre özgün katkı sunmaktadır.

Güvenilir ölçme araçları: Kullanılan ölçeklerin Cronbach alfa değerlerinin yüksek olması, verilerin güvenilirliğini desteklemektedir.

Sosyo-demografik karşılaştırmalar: Cinsiyet, yaş, medeni durum, gelir, eğitim, takım üyeliği, TV izleme ve deplasmana gitme gibi çok yönlü değişkenlerin test edilmesi, bulguların kapsamlı bir tablo sunmasını sağlamıştır.

Sınırlılıklar

Örneklem yöntemi: Katılımcılar kolayda örnekleme yöntemiyle seçildiği için sonuçların tüm Türkiye taraftar evrenine genellenmesi sınırlıdır.

Çapraz kesitsel tasarım: Araştırma tek bir zaman diliminde yapıldığından, bulgular nedensellik ilişkisi kurmaya imkân vermemektedir.

Kendi beyanına dayalı ölçüm: Veriler öz-bildirim (anket) yoluyla toplandığı için sosyal beğenirlik yanlılığı veya yanıtlarda subjektiflik olabilir.

Yaş dağılımı dengesizliği: Katılımcıların büyük çoğunluğu genç yaş grubundan (18–22 yaş) oluşmaktadır; bu durum yaş değişkenine dair sonuçların sınırlı yorumlanmasına neden olabilir.

Kültürel bağlam: Çalışma yalnızca Türkiye'deki futbol taraftarları üzerinde yapılmıştır; farklı kültürlerde yapılacak araştırmalar farklı sonuçlar verebilir.

Değişkenlerin kapsamı: Medya kullanımı, siyasi kimlik veya taraftar gruplarındaki aktif rol gibi değişkenler dahil edilmemiştir; bu da taraftar davranışlarının tüm boyutlarını açıklamada sınır oluşturmaktadır.

KAYNAKLAR

- Aksoy, Y., & Çakıcı, H. A. (2023). The relationship between emotional attachments of football fans, levels of fanaticism and perceptions of club image. *International Journal of Education Technology & Scientific Researches*, 8(24). <http://doi.org/10.35826/ijetsar.639>
- Bilgin, K. V. (2021). *Okul müdürlerinin kindarlık davranışları ile öğretmenlerin sessizlik algıları arasındaki ilişki* [Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.

- Bracht, J., & Zylbersztejn, A. (2018). Moral judgments, gender, and antisocial preferences: An experimental study. *Theory and Decision*, 85(3–4), 389–406. <https://doi.org/10.1007/s11238-018-9668-6>
- Brislin, R. W., Lonner, W. J., & Thorndike, R. M. (1973). *Cross-cultural research methods*. John Wiley & Sons.
- Çakıroğlu, B. (2022). *Futbol taraftarlarının fanatizm duyguları ile siber zorbalık davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Dal, S., Odabaş, İ., Suna, N., Bulgan, Ç., & Akkaya, S. (2014). Türkiye futbol süper ligi derbi maçı izleyicilerinin öfke ve saldırganlık davranışlarının incelenmesi. *İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1-2), 45-48.
- Dever, A. (2010). *Spor sosyolojisi*. Başlık Yayınları.
- Durmaz, E., & Buran, A. (2023). Futbol fanatizminin saldırganlık davranışı, öfke duygusu ve dürtüsellik ile ilişkisi. *ISPEC International Journal of Social Sciences & Humanities*, 7(2), 594–612. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7995654>
- Icekson, T., Toder Alon, A., Shuv-Ami, A., & Sela, Y. (2021). The impact of ageing on aggression among sport fans: The mediating role of fan hatred. *International Journal of Sports Marketing and Sponsorship*, 22(4), 780–797. <https://doi.org/10.1108/IJSMS-09-2020-0164>
- İlk, Ç. (2022). The relationship between football fans' fanaticism and their psychological commitment. *European Journal of Physical Education and Sport Science*, 9(2). <http://doi.org/10.46827/ejpe.v9i2.4522>
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler* (10. baskı). Nobel Yayın Dağıtım.
- Küçük, H., Öz, F., Demirci, A., Kusan, M., & Çankaya, S. (2024). Futbol taraftarlarının sportif başarıya hasret düzeylerinin incelenmesi. *Mediterranean Journal of Sport Science*, 7(1), 122–135. <https://doi.org/10.38021/asbid.1442349>
- Marcus, D. K., Zeigler-Hill, V., Mercer, S. H., & Norris, A. L. (2014). The psychology of spite and the measurement of spitefulness. *Psychological Assessment*, 26(2), 563–574. <https://doi.org/10.1037/a0036039>
- Satıcı, S. A., Can, G., & Akın, A. (2015). İntikam Ölçeği: Türkçeye uyarlama çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 16(Ek 1), 36–43. <http://doi.org/10.5455/apd.170563>
- Stuckless, N., & Goranson, R. (1992). The vengeance scale: Development of a measure of attitudes toward revenge. *Journal of Social Behavior and Personality*, 7(1), 25–42.
- Tavşancıl, E. (2014). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi* (5. baskı). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Taşmektepligil, M. Y., Çankaya, S., & Tunç, T. (2015). Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 41–49. <https://doi.org/10.17155/spd.73408>
- Tatlısu, B., Turan, M., Uçan, İ., & Kan, M. E. (2024). Üniversite öğrencilerinin spor ve farklı değişkenlere göre vefakârlık ve kindarlık durumlarının incelenmesi. *Educational Academic Research*, 52, 161–175. <https://doi.org/10.33418/education.1421280>
- Tietjen, R. R. (2023). Fear, fanaticism, and fragile identities. *The Journal of Ethics*, 27(2), 211–230. <https://doi.org/10.1007/s10892-023-09418-9>
- Toffoletti, K., Sveinson, K., & Squire, T. (2025). Advancing gender equality in sport through matricentric activism: Examining the practices of women sport fans. *Gender Issues*, 42(3), 20. <https://doi.org/10.1007/s12147-025-09365-9>

Williams, J. M., Dunning, E., & Murphy, P. J. (2014). *Hooligans abroad: The behaviour and control of English fans in continental Europe*. Routledge.

Yıkılmaz, A. (2017). *Süper Lig futbol takım taraftarlarının takımlarına yönelik psikolojik bağlılık düzeyleri ile fanatizm düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Doktora tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Yıldız, H., & Açıak, M. (2018). Lise öğrencilerinin futbol fanatizm düzeylerinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 738–748. <http://doi.org/10.17679/inuefd.454735>

Yılmaz, H. (2019). Kindarlık Ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanması ve kindarlığın demografik faktörlerle ilişkisi. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 50–66. <http://doi.org/10.19160/ijer.533654>

KATKI ORANI CONTRIBUTION RATE	AÇIKLAMA EXPLANATION	KATKIDA BULUNANLAR CONTRIBUTORS
Fikir ve Kavramsal Örgü Idea or Notion	Araştırma hipotezini veya fikrini oluşturmak Form the research hypothesis or idea	Mehmet DERELİOĞLU Seda SABAH
Tasarım Design	Yöntem ve araştırma desenini tasarlamak To design the method and research design.	Mehmet DERELİOĞLU Seda SABAH
Literatür Tarama Literature Review	Çalışma için gerekli literatürü taramak Review the literature required for the study	Mehmet DERELİOĞLU Seda SABAH
Veri Toplama ve İşleme Data Collecting and Processing	Verileri toplamak, düzenlemek ve raporlaştırmak Collecting, organizing and reporting data	Mehmet DERELİOĞLU Seda SABAH
Tartışma ve Yorum Discussion and Commentary	Elde edilen bulguların değerlendirilmesi Evaluation of the obtained finding	Mehmet DERELİOĞLU Seda SABAH

Destek ve Teşekkür Beyanı/ Statement of Support and Acknowledgment

Bu çalışmanın yazım sürecinde katkı ve/veya destek alınmamıştır.

No contribution and/or support was received during the writing process of this study.

Çatışma Beyanı/ Statement of Conflict

Araştırmacıların araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Researchers do not have any personal or financial conflicts of interest with other people and institutions related to the research.

Etik Kurul Beyanı/ Statement of Ethics Committee

Bu araştırma, Avrasya Üniversitesi Etik Kurulunun 09.10.2024 tarihli ve E-30640013-108.01-221162 sayılı kararı ile yürütülmüştür.

This research was conducted with the decision of Avrasya University Ethics Committee dated 09.10.2024 and numbered E-30640013-108.01-221162.

Bu eser [Creative Commons Atıf-Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) ile lisanslanmıştır.